

Стечкевич О.О.

*Кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Львівський науково-практичний центр професійно-технічної освіти
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*

ШЛЯХИ ОНОВЛЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ НАРОДНИХ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ

У статті проведений аналіз шляхів оновлення науково-педагогічного забезпечення професійної освіти фахівців народних художніх промислів.

Ключові слова: науково-педагогічне забезпечення, народні художні промисли, професійна освіта.

В статье проведен анализ путей обновления научно-педагогического обеспечения профессионального образования специалистов народных художественных промыслов.

Ключевые слова: научно-педагогическое обеспечение, народные художественные промыслы, профессиональное образование.

This article analyzes the ways to update their scientific and pedagogical support vocational training specialists folk arts and crafts.

Keywords: research and pedagogical support, folk arts, vocational education

В умовах глобалізаційних процесів характерними ознаками сучасного стану соціально-культурного розвитку українського суспільства є зростання інтересу народу до давніх ремесел, народного мистецтва й пов'язаних з ними обрядів. Відтак невпинно росте загальне прагнення їх збереження та розвитку. У зв'язку з цим у суспільстві посилюється увага до виховання молодого покоління майстрів художніх промислів і ремесел як творчих особистостей, які мають не лише зберегти історичну спадкоємність художньої майстерності, але й розвивати народну творчість з урахуванням етнічної культури й свідомості народу.

У відродженні й розвитку народних художніх промислів як важливої складової духовної культури українського народу провідну роль відіграє професійно-художня освіта – складова цілісної системи професійної освіти, що забезпечує підготовку фахівців художнього профілю, а також створює належні умови для творчого розвитку особистості, формування її духовності, національної свідомості, художнього мислення і культури професійної

діяльності на основі оволодіння історико-культурною спадщиною народного декоративно-ужиткового й образотворчого мистецтва.

Наукові основи формування систем художньої освіти й учнівства в художньому ремеслі на різних історичних етапах були предметом уваги філософів, істориків, педагогів, психологів, художників, мистецтвознавців, громадських діячів. Філософсько-етичні аспекти художньої освіти знайшли відображення у працях Б. Ананьєва, О. Асмолова, М. Бердяєва, А. Брушлинського, І. Гердера, П. Гуревича, М. Кагана та ін. Проблеми відродження народного декоративно-ужиткового мистецтва як особливого виду художньої творчості й діяльності стали предметом уваги Є. Антоновича, І. Богуславської, В. Воронова, І. Голода, Г. Гориня, О. Данченка, С. Павлюка, Н. Полонської-Василенко, Б. Рибаківа, М. Станкевича, П. Толочка та інших учених. Питанням мистецької освіти, індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання, формування естетичної культури майбутніх викладачів спеціальних дисциплін професійних навчальних закладів швейного профілю присвячені праці І. Андрощук, Г. Гребенюка, О. Отич, Р. Шмагала. Науково обґрунтовані підходи до формування культури праці учнів ПТНЗ художнього профілю, навчання їх різьблення деревини, організації навчально-виховного процесу в мистецькому коледжі обґрунтовано В. Бойчуком, В. Ковальчуком, О. Фурсою. Слід також виокремити ґрунтовну роботу з питань теоретичних і методичних засад професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю В. Радкевич [8], у якій запропоновано авторську концепцію розвитку професійно-художньої освіти та комплекс навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців.

Науково-педагогічне забезпечення професійної освіти фахівців народних художніх промислів – це формування нових механізмів, які характеризуються неперервністю змісту освіти; різноманітністю і варіативністю навчальних програм, адекватних рівням професійної підготовки; відродженням народних художніх промислів; процесом пошуку і розробки організаційних, педагогічних, управлінських і методичних механізмів доведення наукових результатів до їх практичного застосування в діяльності навчальних закладів.

Не залежно від напрямку підготовку в педагогічній літературі виділяють наступні концептуальні основи педагогічного забезпечення професійної освіти: організація (систематичність і скоординованість освітніх заходів); обладнання (навчально-виробнича оснащеність); кадри (рівень професійної та педагогічної кваліфікації викладачів та майстрів); методи (тип впровадженої методики навчання); доступність знань та інформації; соціальна адаптація молоді до умов ринку праці [3,5].

Як показує практика, основними умовами науково-педагогічного забезпечення професійної освіти у сфері народних художніх промислів є: матеріально-технічна база навчального закладу (наявність сучасних методичних посібників, передових засобів навчання та ін.); взаємозв'язок теоретичного і практичного навчання; повноцінність і планомірність освітнього процесу з урахуванням індивідуальних освітніх запитів особистості; професійна і педагогічна кваліфікація викладачів і майстрів; внутрішня і зовнішня експертиза освітніх програм.

Головна мета модернізації науково-педагогічного забезпечення професійної освіти фахівців народних художніх промислів – приведення змісту освіти у відповідність з новими соціальними, економічними, естетичними потребами суспільства і особистості:

- задоволення поточних і перспективних потреб не тільки у кваліфікованих, але і конкурентоспроможних кадрах, що володіють художньо-професійною мобільністю в конкретній області;

- забезпечення повної професійної та творчої самореалізації особистості як у процесі навчання, так і впродовж усієї професійної діяльності;

- створення передумов і умов для здобуття професійної освіти з конкретних видів унікальної ручної праці, що в свою чергу сприятиме розвитку народних художніх промислів, створенню високохудожніх виробів, розвитку естетичного смаку і впливу через естетику на етику сучасного життя.

Коли йдеться про модернізації змісту освіти, як правило, говорять про «інтенсифікацію навчального процесу» (за Ю.Бабанським), основні цілі якої повинні бути:

- досить напруженими, орієнтованими на максимум можливостей учнів і тим самим викликати високу активність;
- принципово досяжними;
- конкретними, з урахуванням реальних навчальних можливостей даного колективу «в зоні його найближчого розвитку», тобто вони повинні бути перспективними;
- пластичними, змінюваними зі зміною умов [2].

Погоджуючись в цілому з цим трактуванням, необхідно відзначити, що специфіка творчих спеціальностей, у тому числі у сфері народних художніх промислів, суперечить деяким з цих положень, оскільки творча праця розгортається за своїми законами і не вимагає інтенсифікації і прискореного темпу. Формування такого фахівця пов'язане з проблемою його дбайливого «виращування». Це процес розвитку художньо-творчого мислення, естетичного освоєння навколишньої дійсності, що не може бути обмежений часовими рамками.

Аналіз філософської, науково-педагогічної, мистецтвознавчої літератури різних часів [1,4, 6], теоретичне узагальнення досвіду професіоналів у галузі образотворчого мистецтва дозволяє нам стверджувати, що загальним, інтегративним, системотвірним принципом, а значить, і фундаментальним, для художньої педагогіки є принцип моделювання художньо-творчого процесу при навчанні фахівців народних художніх промислів. Його дієвість охоплює практично всі сторони художньої педагогіки, у чому і виявляється його універсальність.

Слід відзначити, що до числа тривіальних проблем освіти в традиційному декоративно-прикладному мистецтві належить проблема цілісності освіти [3, 5]. На практиці вона залишається поки недосяжною, і не буде вирішена до тих пір, поки перевага віддається емпіричному мисленню як стереотипу мислення. Це проявляється в підміні видів діяльності різними формами залучення студентів професійно-художніх і художньо-педагогічних навчальних закладів до традиційного декоративно-прикладного мистецтва.

На наш погляд, під видами художньої діяльності слід розуміти діяльність

автора композиції і безпосередньо виконавця роботи (в народних художніх промислах у більшості випадків це одна і та ж особа), а також глядача, на якого ця робота, власне, й розрахована. І це є формою соціального існування прикладного мистецтва. На певному етапі в освітньому ланцюжку цей двоїстий союз доповнюється викладачем-посередником між автором і глядачем, тобто учнем, який вже усвідомлено підходить до своєї діяльності. У професійному навчальному закладі учень є одночасно автором, виконавцем і глядачем, а оцінювачем його роботи виступає викладач.

Узагальнюючи роботи низки російських науковців [7, 9, 10] відзначаємо, що ефективних змін у науково-педагогічному забезпеченні професійної освіти фахівців народних художніх промислів можна досягнути, забезпечивши наступні напрями діяльності:

– інформаційно-ознайомлювальна: включає збір і вивчення відомостей про багатотисячлітню історію зародження і розвитку, естетичні особливості різних центрів традиційного прикладного мистецтва; інформацію з етнопедагогіки, з акцентом на авторські творчі майстерні; матеріали про яскравих митців і видатних народних майстрів (їх стильові та художньо-творчі особливості, характерні риси творчості);

– формування професійної грамотності: сприяє формуванню особливого почуття сприйняття народного мистецтва, асоціативних уявлень, пов'язаних з різними напрямками народних художніх промислів, власне – виставкової діяльності учнів, вміння відрізнити високопрофесійне мистецтво і розвиток естетичного смаку, прагнення працювати в даній традиційній культурі і оволодіти своєрідністю мови конкретного виду народного прикладного мистецтва;

– культурно-просвітницька діяльність: розширення професійного спілкування, обмін досвідом дослідницької роботи з відродження та збереження забутих видів народного мистецтва, пропаганда народних художніх промислів, народної художньої творчості в сучасному соціумі, проведення виставок творів художників народного прикладного мистецтва, професійна орієнтація дітей та молоді (як в цілому по країні, так і в центрах їх виникнення),

музейна діяльність в досліджуваній області та встановлення контактів з використанням засобів музейної педагогіки, проведення міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій з актуальних проблем народного прикладного мистецтва та освіти у цій сфері.

До подальших напрямів дослідження відносимо розробку модернізованого науково-методичного забезпечення підготовки фахівців у галузі мистецтва та народних художніх промислів.

Література:

1. Анри де Моран. История декоративно-прикладного искусства от древнейших времен до наших дней. – М.: Искусство, 1982. – 435 с.
2. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. – М.: Педагогика, 1986. – 192 с.
3. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 190 с.
4. Максимович В.Ф. Теория и практика подготовки учащихся по художественно-промышленным видам труда в условиях непрерывного образования (на примере учебных заведений традиционного декоративно-прикладного искусства) – Автореф. дисс... докт. пед. наук. – М., 2000. – 43 с.
5. Новиков А.М. Методология образования – М.: «Эгвес», 2002. – 320 с.
6. Савенкова Л.Г. Человек в пространстве мира и культуры: интегрированный полихудожественный подход к преподаванию изобразительного искусства. – М.: МАГИСТР-ПРЕСС, 2000. – 360 с.
7. Смирнов И.П., Поляков В.А., Ткаченко Е.В. Новые принципы организации начального профессионального образования. Переход к открытой системе в условиях рынка труда. – М.: ООО «Аспект», 2004. – 32 с.
8. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю [Текст] : монографія / Валентина Радкевич ; за ред. : Н. Ничкало ; Акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К. : УкрІНТЕІ, 2010. – 423 с.
9. Шамрина Е.А. Развитие творческого потенциала будущих учителей образовательной области «Искусство» (в системе педагогического образования): Автореферат дисс... канд. пед. наук – Москва, 2006. – 19с.
10. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика, 1986. – 208 с.